

Kalju Karask

Kaljukindel tenor

Rahvusooperi Estonia endisaegne esitenor Kalju Karask oleks saanud 90-aastaseks. Kalju Karask mängis ühtviisi hästi muusikateatris kui ka draama- ja ooperilaval. Seda erakordset teatrimeest jätkus veel filmi, teleekraanile ja raadioeetrisse.

Kalju Karask (sünd 1931) on lõpetanud 1953. aastal näitlejana GITIS-e, tänase nimega Venemaa Teatrikunsti Akadeemia. Kalju Karask oli nii draamateatri kui ka Estonia hingekirjas. Hiljem leppisid teatrite direktorid omavahel kokku, et Kalju Karaski tenor kuulub rohkem ooperilavale.

„Minu käest nad seda ei küsinudki,” väitis Karask. „Hiljem kuulsin seda meie riietaja Lilli Birke käest.”

Teater ongi salapärane koht, Panso sõnul mitme tundmatuga võrrand. Poolnaljaga öelduna purunenud unistuste kalmistu. Kui seda püüda lahti rääkida, ei olegi enam teatrit.

Saatusele järelepärimisi ei tee. Elu ise esitab küsimusi ja annab vastuseid. Kas Rakkest pärit poiss võis aimata või unistada, et omalaadne tee ta kunagi ooperilavale viib? Kas näitlejaks, pianistiks, lauljaks peab sündima?

Mis kõik mahtus ühte kummalisse kokteili” ja kuulsa näitleja biograafiasse: Šveiki naljarollidest ooperirollideni välja.

Teatri-ja muusikamuuseumi endise direktori Kalju Haani sõnul laulis Karask enda draamalavalt Estonia teatri esisolistiks, ei kellegi teise kui koos murdmatu Gerda Murrega operettides „Bajadeer”, „Mariza” ja „Kusagil lõunas”. Sügavdramaatilised olid Karaski partiid „Aidas”, „Toscas” ja muidugi Othello, keda ooperipubliku eliit käis korduvalt vaatamas-kuulamas.

Muusikadramaturgia tipp-rollid tulid ka Mussorgski „Boriss Godunovis” ja Šostakovitši „Jekaterina Izmailovas”. Karaski rollide rida ei mõõda vaksaga, vaid küünraga.

Kahjuks pole Karaskist kirjutatud ühtki elulooraamatut. Õnneks on tema loometöö kolmeosalise CD-kogumiku kaudu parimal ja ehedamal kujul igavikuliselt kättesaadav.

Kui maailmakuulsal Placido Domingol avanes võimalus kuulata Kalju Karaski CD plaati - öelnud Domingo, et kutsuge see mees kohe Metropolitan! laulma. „Kui siis ma enam ei laulnud. Kahjuks!”

India printsi mängima

Kultuur ja Elu

64,65,66,67,68,69,70,

Eesti Draamateater
Rahvusooper Estonia
Estonia teater
Teater

Kalju Karaski lavatee on olnud üks suur juhuste jada, mis algas draamalava „Kevade” Tõnissonist, kellest (1957) juhuste kokku sattudes sai üleöö India prints Radjami.

Kalju Karaski nimi ei olnud võõras. Teati küll, et ta on suurepärane draamanäitleja ja parasjagu ametis Tõnissoniga. Karask on sündinud Rakkes, kus sündis ka Oskar Luts. Juurte ja võrsetega oli Tõnisson talle lähemal, kui mistahes opereti printsid.

Aga üks teine Luts, lavastaja Valter Luts arvas teisiti. Estonia kõrge kunstinõukogu oli rabatud, ega uskunud oma kõrvu: panete Tõnissoni India printsi mängima?! Aga kui Tõnissonist poleks saanud prints, puuduksid Estonia repertuaaris pooled etendused ja Kalju Karask oleks seisnud endiselt nimekate draamanäitlejate pikas reas. 1959. aastal võeti Karask Estonia teatri ooperitenorite koosseisu ja ta sai Veneetsia mauriks-Othelloks, millest see mees polnud undki näinud, ega oma kujutlustes tahta osanud.

„Teater ongi juhuste maailm, näitleja elu üks juhuste ja tuhande teise asja mäng. Ainult et juhuseks peab olema ette valmistatud, muidu on juhuseid, mis jäävadki tabamatuks,” kinnitas Kalju Karask.

Draamalava Tõnissonist saab justkui imeväel India prints.

Tõnisson on enamjaolt tagaplaanil küll, aga mitte täiesti kadunud. Tõnissoni meenutati siis, kui vanad sõbrad Kalju Karask ja Jaanus Orgulas vahel trollis kokku said ja teatrijuttu ajasid.

Kui selgus, et Georg Ots peab minema „Mister X” filmivõtetele, ei teadnud veel keegi, isegi mitte lavastaja Valter Luts, kes hakkab Kulno Raide kõrval „Bajadeeris' prints Radjami laulma.

„See oli hull lugujah,” naeris Karask, sest India printsi puhul ei olnud ju tegu operetikoomiku osaga, vaid esimese armastajaga, mis hõiskama just ei pannud. Ma olin Moskvas küll laulutunde saanud, käisin ka papaArderi juures laulmas, aga prints Radjami suhtes oli kohe tõrge. Mulle meeldis Estonia laval teha pigem Louis Philippi rolli, mida Valter Luts mulle juba varem oli pakkunud.”

„Ja iga kord, kui „Bajadeeri” avamäng algas, töötasin endamisi, et olgu see viimane kord! Aga sellest viimasest korrast ei tulnud ju midagi välja. „Bajadeeri” etendused olid statsionaaris ja külalissetenduste ajal majad pilgeni välja müüdud. Ja iga kord, kui seda etendust jälle mängiti, ütles meie meessolistide riietaja, proua Lilli Birke - Karask on meie leivakannikas.”

Trahh, ja teeme ära!

Kas juba koolipoisi peas vilksatas mõte lauljaks saada? Mis on

see miski, mis laulmisejuurde on viinud?

„Oma mõtetes pole ma eluilmaski osanud laulja ametist unistada. Aga mul on kogu elu olnud üks niisugune harjumus, mis mu laulma on ajanud. Ants Jõgi korjas igasuguseid puujuurikaid, Ants Eskola maalis pilte ja mina laulsin enda lõbuks tühjas draamateatri saalis. Ükskord kostnud lauluharjutamine ka kriitik Levini kõrvu, kes oli teatrisse juhuslikult sisse astunud. Pärast ütles Levin, et kes teab, kus ja millal seda minu häält tarvis läheb. Ja läkski!”

„Ühel päeval tuligi Estoniast Valter Luts ja pakkus mulle koomilist osa operetis „Bajadeer”- Louis Philipp La Tourette. Olin parasjagu nii noor ja valmis kõigeks - trahh, ja teeme ära!

Et Valter Luts just Kalju Karaski välja valis, selle põhjuseks olnud koomik Arnold Vaino, keda Kalju Karask puhtfüüsiliselt meenutas - natuke ümmargune ja muhe. Karaski häälest polnud siis veel juttugi.

Teatri elus on mitu külge. Kui korrata eelpool kõne all olnud situatsiooni, on Georg Ots Moskvast filmivõtetel. Valter Luts otsib tikutulega Bajadeerile uut printsit ja endisaegne kontsertmeister Kazimir Zipris töötab hasartse huviga Karaski hääle kallal. Ühel päeval lähebki Zipris Lutsu juurde ja ütleb: „Muuseas, tule õhtul proovisaalist läbi, ma tutvustan sulle ühte uut tenorit.” Kui Valter Luts proovisaali ukse taha jõudis, kuulis ta kuidas keegi ilusa häälega laulab see väike lill. Kes see nii ilusa häälega tenor on? Avas ukse ja suu läks lahti - Kalju Karask!

Egon Kemeny operett „Kusagil lõunas”

(1958). Juhan Jürjo (Mihály Gál), Kalju Karask (György Peteri). Kui Luts ja Zipris kunstinõukogus hulljulge uudise välja pöörutasid, tegid nad kõigile suured silmad pähe - kas te kaks olete mõlemad korraga hulluks läinud: panete Tõnissoni printsit mängima või, ei jõudnud dirigendid Kirill Raudsepp ja Vallo Järvi ära imestada. Täielik anomaalia ju! Parem siis juba anomaalia, naeris Luts, kui et „Bajadeer” mängust välja jääb!.

Valter Lutsu „avastus” Tõnissoni ooperiprintsi mängima panna, osutus aga arvatust suuremaks.

„Kui Radjami lavale tuli, oli mu vaimustus kõrgpunktis.” „Bajadeeri” etendus läks kümnesse, vähemalt ligilähedale. Draamalavalt „laenatud” tenor lõi kõiki pahviks.

Teatris juhtus igasuguseid imelikke asju

Teater on hullumaja, operett marutõbiste osakond, on öelnud operetiprofessor Endel Pärn.

„Selles teatris nägin igasuguseid imelikke asju. Ja esialgu tundus küll, et ei saa mitte tontigi aru, aga sellega harjub ära. Eks me kõik

kohaneme. Estoonlased ei pane seda pahaks, aga võõra pilguga majas ringi vaadates tundus, et kõik siin päris korras küll ei ole. Kes ümises omaette nurgas, ajades häält maski või maskist maha; kes tantsis puhvetis supitaldrik peos; kes pomises niisama omaette. Näiteks ühel päeval kutsus direktor Ants Lauter mind kabineti ja ütles, et mul olevat kindel minek Itaaliasse. Siis aga pööras Lauter kannapealt ringi ja unustas kõik ära,” naeris Karask seda seika.

Karask pole kunagi olnud dilemma ees, kas laulda, ja on olnud vaba igasugustest eelarvamustest. Laulis ta ka kõik vabad hetked Teatrikunsti akadeemia laulutunnis ja elas laval draamarollide elu. Aga alati olnud ka keegi, kes ta laulmisejuurde agiteeris.

„Üks selline veenja oli Felix Moor - ta oli kõigutamatu: sinust saab ooperilaulja!” Arvamusi oli teisigi: „Sinust tuleb karakternäitleja,” ütles kolleeg Ruut Tarmo: „Mis sa ilmaaegu mõirgad nagu tige sõnn, puumõök käes!”

Ja kui noor Karask proovisaalis kõrge „do” prauhti välja võttis, tuli juba eakas laulja Aaro Pärn ütleva, enne tuleb ikka harjutada ja „do” nooti võttes tuleb ennast kaua ette valmistada.

„Mis „do” ja mis sellest siis veel välja oleks tulnud! Võib olla selle pika ettevalmistamise järel poleks mul enam piuksugi välja tulnud?!”

Ega teatris muud kunsti polegi, kui näoga rahva poole ja hästi kõva häälega, utsitas Endel Pärn tunnustava huumoriga. Eks publiku näost on näha, millal lõpetama peab.

Noil aastail, kui Estonia valvelauas kuulati raadiot ja lauldi Cavaradossi aariat, ei jõudnud teatri esitenor Aleksander Püvi maailmakuulsa Mario Lanza esitust ära kiita, kui siis selgus hoopis, et raadios laulis Kalju Karask. Olla äravahetamisi sarnane kõrgklassi lauljaga. Teatri-ja Muusikamuuseumi endise direktori Kalju Haani sõnul olnud, aga Kalju Karask on tõepoolest (nagu) meie Mario Lanza. Ja eeskätt muidugi oma jõulisuse ja kauni baritonaalse varjundiga tämbri ja järeltegemata sarmi tõttu.

Määgis, kires, haukus ja kaagutas

Kalju Karask oli võimeline tegema igasuguseid hääli, mängima erineval „laval”- draamas, ooperilaval, raadio-ja teleteatris. Laste- ja kirjandussaadetes, kui vaja siis - haukuma, kirema, määgima ja kaagutama. Karask on osalenud enam kui 150 kuuldemängus ja mänginud omal ajal keskmiselt kaks telelavastust aastas.

„Sel ajal läks ju kõik otse ja kui eksisid, tuli kuidagi välja ujuda. Aga midagi pole neist alles. Ükskord nägin telemajas ühte suurt

kasti, mis oli paksult linte täis. Sinna need Smuulid ja Lutsud kadusid,” kommenteeris Karask seda tõsiasja.

Tenoritragöödia jäi olemata

Vaatamata sellele, et Kalju Karaskil puudus muusikaline eriharidus, on midagi, mis on õppimatu ja seletamatu.

„Ükskord küsis Viktor Gurjev, kas tahaksin Othello proovida. GITIS'es unistasid paljud Othello osast. Mina ei unistanud ega oleks seda ka draamalaval mänginud. Pakkumine tundus mulle kuidagi kummaline ja ootamatu. Georg Ots tõi plaadid, kuulasin ja õppisin partii selgeks. Muidugi Othelloga, kogu oma värvirikkuses ja intensiivsuses nii lihtsalt ei lähe. Mario del Monaco oli enne „Othello” etendust kolm päeva vait. Õnneks ei teadnud ma siis sellest tenoritragöödiast, et karjäär just Othello osaga lõppeda võib. „Othello” etenduse päeval jalutasin rahulikult, vaid selle mõttega, et õhtul olen Othello. Enne etendust küsis meie maestro Neeme Järvi alati, kas hääled on korras. „Jah, on korras, ütlesin. Siis musitseerime, ütles Neeme Järvi. Ja oli teada, mis sealt dirigendipuldist siis tulema hakkas.”

Verdi „Othello” kujunes teatri suursündmuseks - visiitkaardiks, mis tuli paljuski just nimitelgelaselt. Ja kriitika arvates tuli õnnestumine Kalju Karaski „Othello” ja Tiit Kuusiku „Jago” arvele kanda.

Anti teha uksehoidjat

Kui spordis muutuvad tagajärjed paremaks, siis teatris teistsugusemaks. Kalju Karask oli Othello suurrolli ära mänginud. Ja kui Georg Ots hakkas „Tsirkusprintsessi” lavastama, anti Kalju Karaskile teha uksehoidjat, mis tähendas otse konnasilmale astumist. Karask ütles tõnissoniliku rahulikkusega: ära tee välja! Aga teda see solvas. Näitleja tunneb kibedust, aga jääb iseendaks. Kalju Karask mängib episoodilist osa, ega valeta endale midagi juurde. Ja nagu jalgpalliski väravavaht on platsilt lahkunud, aga pall veereb (ikka) väravasse.

Et kuidas see toimimine teatris ikka käib? Oli see professionaalne armukadedus, karismade pörkumine, vimm isiklikul pinnal? „Georg Ots oli tore kolleeg ja väga andekas laulja. Pärast etendust lahkus ta kohe teatrist. Ei istunud ega lobisenud kellegagi.” Karask pauseerib ja jätkab: „Me elasime ju lähestiku ja ükskord kutsus ta mind oma autosse. Ja kui ma istusin autosse küsis Ots, et kui Asta sulle kirjutab, kas ta siis tähti vahele ka jätab, tal on see komme. Ütlesin, ta ei kirjuta mulle! Eks ta omateada mõtles vist, et ma aru ei saa, et ta abikaasa pärast luurel on? Aga, las ta olla,

muidugi me kurameerisime”.

„Teatris ei jää ega jäeta midagi kahe silma vahele: Kalju Karask mängib uksehoidjat, aga peaks mängima peaosa!? Nukker ja valus! Mees murdus. Kellega ei juhtu! Meeleheide ja õiglustunne hüüdsid temas appi, mida ta alkoholi uputas,“ väitis Kalju Karaski talendi tuline austaja Jüri Kruus. Kalju Karask ei laskunud intriigidesse, raskekaaluline teatrimees oskas teatri mäsust paljuski eemal seista. Aga püüti! Kuid igal asjal on oma piir. Ka stoilisusel.

Ent nõnda nagu leidub kriitikuid, kes armastavad teatrit arvustada, leidub ka teatrimängus kolleege vitsa ja viitliga. Ka see on teater. Ja just selleks ei olnud Karask valmis. Miks lavastaja nii otsustas? „Süüdi polnud mitte niivõrd Georg Ots, vaid need, kes teda tagant susisid, võimalusel „käru keerasid“, väitis Jüri Kruus. Sallimatuse vastu ei saa ka siis, kui oled „asjast üle“?

Karaski kalamburoid

Kalju Karask oli Eesti teatriliidu auliige. Kui „Minu veetleva leedi“ proov hakkas lõppema, tahtis Karask teatrist kohe jalga lasta, aga teda paluti ekstra ootama jääda. Teatriliidu esindus ja kolleegid tahtsid uut auliiget teatrikuul pidulikult lilledega õnnitleda. Karask pööras asja naljaks, öeldes, et tal pole täna sünnipäev, tulge paari päeva pärast.

Estonia külalisesinemiste ajal Pariisis, tabas Karaskit insult koos n-ö paksu õnnega, et just ta Pariisi arstide kätte haiglasse sattus. „Kui mustanahalised sanitarid mind liftiga ülevalt alla vedasid, küsisid nad, kus ma pärit olen. Ma ei osanud suurt muud öelda, kui et sputniku maalt, millest nad said kohe aru. Sputnik, ah soo, Gorbatshov! Ja ükskõik kuhu mind siis ka viidi, kutsuti mind Gorbatshovja Gurbatshov.“

Eluteater

Kalju Karask ei lugenud ooperi-, opereti- või telekujude tarvis virnade viisi lisamaterjali. Naljakaid lugusid ja analoogiat jätkus vaata et igaks elujuhtumiks. Publik vaatab etendust, aga neile mägitakse ette neid endid? „Vanasti käidi ka hullumajas esinemas. Seal polnud ühtegi lihtsat inimest, kõik olid tähtsad juhid ja muud tagelinskid. Üks mees, nimetas ennast kuulsaks lauljaks Cerriniks ja siis hakkas meile laulma „Vaata, kuidas sinimeri ja ta lained laksuvad“, läks ikka kõrgemaks, kõrgemaks ja kõrgemaks, kuni lõpuks käis veel üks kiuks ja siis lõpetas ära. Ta palus Georg Otsa käest tõendit selle kohta, et ta on hea laulja. Ja Ots kirjutaski, et

Cerrini on hea laulja. Oi, ta oli tänulik, vaatas kaua meile järele ja lehvitas.”

Teater pole kino

Kalju Karaskil olid meeldivalt konservatiivsed vaated kultuuri suhtes laiemalt. Karask vaatas igasuguseid filme. Meie mõistes juba vanu vene filme, mis olid tema mõistes hästi tehtud ja kus mängisid head näitlejad. Hea film on see film, kus mängivad head näitlejad. Karaski arvates olid saksa filmid, võrreldes teiste välismaa filmidega, eriti tugevad.

„Eesti filmide puhul on vahel niisugune tunne, et tekst on puha peas, näitleja räägib ja liigub, aga millegipärast ei usu teda. Aga omade värk, kuidas sa ka ei vaata! Seevastu, kuulsas filminäitlejat Smoktunovskit võid ekraanil mitu minutit järjest vaadata ja igav ei hakka. Sest näitleja oskab end niivõrd hästi väljendada ja ekraanil maksma panna,“ leiab Karask.

Karask vaatas suurima heameelega Sulev Nõmmiku Uduvere Äрни lugusid: „Kõik on nii tõsimeelne, et jäädki seda uskuma. See ongi naljakas. Nõmmik rääkis ju tegelikult tolle aja elust ja olust kolhoosis ning kõik said aru - naersid, sest selles oli ühtviisi nali ja tõe.”

Teatrikunst on elav traditsioon ja elab neis, kes näitleja särast on osa saanud. Sulev Nõmmiku telefilm „Mehed ei nuta” telekujud aga jooksevad aastakümneid ekraanil. Ka kinopilt tuhmub, lint krabiseb, aga seda saab tänapäeva tehnikasõna järgi sätitada. Aga kui mõte on maha jäänud, ei aita midagi. „Mehed ei nuta” vaimukad ütlemised on meistrite suu läbi jõudnud rahva hulka. Ega kõik meistrid, kelle suursaavutused on teatris, ei pruugi olla kino- või telenäitlejad. Aga Ita Ever, Eino Baskin, Jüri Järvet, Endel Pärn, ka Kalju Karask tundsid end ekraanil sama mugavalt kui teatri laval.

Kunagi ütles tuntud telelavastaja Virve Aruoja, et tal on tuliselt kahju sellest, et Kalju Karask oma suurepärase hääle ja lauluosade pärast läks karakternäitlejana kaduma. „Jah, aga näe, telefilmis „Mehed ei nuta” tänu Sulevile, Karask ujus ja laulis ära ka Cavaradossi aaria.” Nõmmikul oli üldse kombeks näitlejalt „mitu nahka võtta”. „Sulev ju teadis, et Kalju on kõigeiks võimeline.”

Ujuv tenor

Kalju Karaskist räägiti ka legendeendine poksija ja meisterujuja hakkas ameerika lauljanna Theresa Stratasele, kellega Estonias „Bohemi” laulis, mööda merd Metropolitanani poole järele ujuma.

Tuntud tegelastest räägitakse ju ikka legende. Kas Sulev Nõmmik sai siit idee? Telefilmis mängib Kalju Karask lauljat, kes ujub algul laevale ja pärast uhab ühest rannast teise.

„Teadsin küll, et Georg Ots oli päris võistlusujuja. Mina trikitasin niisama, aga seda nalja, et Stratasele järele ujusin, kuulen küll esimest korda. Eks kõik oli jälle Nõmmiku fantaasia. Aga noh, eks Nõmmikul oli peas igasuguseid veidraid mõtteid. „Mehed ei nuta” polnud Nõmmikul veel plaaniski, kui ühel ringreisil talle oma ujumistrikke näitas. Nõmmik vaatas kaldal pealt, naeris ja plaksutas käsi. Filmi võtete ajal oli ka vetelpääste igaks juhuks kaasas, pidi ees ujuma juhuks, kui midagi juhtub.”

Filmis oli nii, et kui tenor randa ujub, tuleb ta kinni võtta. Aga kukkus välja hoopis nii, et Karask ujus kiiremini ja jõudis veel enne vetelpäästet Pärnu randa.

Peatükk, millel ei saa mitte peatuda

Millest aga sündis legend, mis Kalju Karaski Metropolitan Oopera suunas ujuma pani. Kas vastupandamatu Theresa Stratase?

Kalju Karask on dubleerinud Georg Otsa ja Hendrik Krummiga, tema partneriteks laval on olnud Meta Kodanipork, Gerda Murre, Helgi Sallo, Aino Külvand, Tiina Jaaksoo, Maarja Eskola (Soomest). Kuid!

Kes on „Boheemi” (1963) peaosades Theresa Stratase ja Kalju Karaskiga näinud teab, et tükk oli hea. Kes ei ole näinud, peab uskuma öeldut, et seda etendust kunagi ei unustata. Räägiti sedagi, et asjaolude kokkulangedes oleks Kalju Karask võinud laulda ka Metropolitan Operas. Kalju Karask oli Theresa Stratasesse kui partnerisse omamoodi armunud ja ka ameeriklannast ülepeakaela sisse võetud. Sümpaatia oli vastastikune.

„Kui me Strarasega Tallinnas ringi jalutasime oli tal uhke sulgedega ehitud kübar ja meil „sabad” taga. Eks sel ajal vaadati hoolega, kuhu see nõukogude artist ameeriklannaga läheb ja et ta liiga kaugele ei läheks. Proovis küsis Stratase kohe, et mitu suudlust meil etendusel on? Ütlesin et üks, ja seegi ebalev. Kuidas nii, armastavad ja ebalev suudlus?! Etendusel oli neid suudlusi kokku kümme ja kõik olid ehtsad.”

Kui Kalju Karask Metropolitanini jõudis, oli see (kahjuks) ligi 30 aastat hiljem.

„1992 aastal kutsuti mind New Yorki, kus mul oli kolm kontserti. Mul olid piletid ka Metropolitan Opera etendusele „Boheem” ja Theresa Stratase töötas veel selles teatris ja minult isegi küsiti, kas sooviksin temaga kohtuda. Aga millegipärast loobusin.

„Etendusel istusin väga segaste tunnetega. Kohati unustasin isegi etenduse, mis mulle eriti ei meeldinudki, tahtmatult silmist-kõrvust mööda libises ja olin oma mõtetes meie „Boheemi” etendusel Tallinnas.”

Lahkumine

Nad olid lahutamatud - teater ja Karask. Kas teater reetis Karaski või jättis Karask teatri.

Ühel 1994. kalendriaasta päeval, viis Kalju Karask teatrisse avalduse, lahkus sõnagi lausumata ja teatrisse oma jalga enam ei tõstnud. Kaks maailma olid eraldi - kätt teineteisele ei anna. Kui kõndida, siis kõndida püstipäi.

On möödunud mitu aastat Kalju Karaski teatrist lahkumisest. 2008. aastal oli Kaljul Ago-Endrik Kerge lavastuses „Minu veetlev leedi” teha väike kõrtsmiku roll. Missugusel võluvitsa väel saab kergelt lonkava jalaga meest läbi hangede teatrisse sompama panna? Vastus on -tõelistverd teatrimeest. Lavastaja ja artist - see ongi paar, kus üks mõjutab teist. Nähtavasti oli Ago Endrik Kerge lavastajana Karaskile meeltemööda. Nende ridade kirjutamise ajal küsisin Ago- Endrik Kergelt, miks Karask teatrist lahkus.

„Julgeksin öelda, et Kalju Karask oli teatrile kõige sobivam nähtus - näitleja, laulja ja mida kõike veel. Miks ta teatrist lahkus, ei tea, ent arvan aimavat., miks ta teatris oli.”

Võib ju jälle korrata, et teatris pole olemas suuri ega väikesi osi, vaid suured ja väikesed palgad. Kuuldud fraas! Kuid need on siiski olemas, nagu on olemas osad, mis artistile ja ka publikule midagi ei anna.

„See on suur kunst,” tõdeb Karask „Suured näitlejad istuvad nende „sutsude” pärast lava taga, et etenduse rütmijälgida.

Väikesed näitlejad aga leiavad, et väikest osa teha polegi muud kunsti, kui korraks teatrist läbi astuda ja valmis. Üks nimekas näitleja läks üle lava ja ainult määgis, ja sellest piisas.”

Lõppvaatus

Kalju Karaski kolmeosalise CD-kogumiku esitlusele 2007. aastal olid Estonia Talveaeda kutsutud GITISE-aegsed õpingukaaslased Kaljo Kiisk, Arvo Kruusement, Ita Ever Jaanus Orgulasja komöödiafilmi „Mehed ei nuta” tegelased.

Avasõnas ütles Kalju Karask: „Meie oleme ju Ita Everiga viimased mohikaanlased, kõige vanemad näitlejad teatris. Ita Ever Draamas ja mina Estonias.” Pärast seda sõnas Ita Ever: „GITIS-es saime me kõik vokaalse ettevalmistuse, kui näitleja laval laulma peaks, aga Karask võttis neid laulutunde nähtavasti eriti tõsiselt. Ja

temast sai ju vägev tenor. Aga ma leian, et see pole ainult andekus. See on huvitatus, tõsine töö, see on suhtumine.”

Kui kolmekümnendad tõid Estonias rambivalgusse legendaarse Milvi Laidi, siis 1957. aastal jäid „Bajadeeris” Georg Otsa ja Silvia Urbi kõrval kõlama Gerda Murre ja Kalju Karask. Operetti mängiti üle 250 korra. Imre Kalmani operetti „Bajadeer” on lavastatud paljudes Itaalia teatrites, aga esimene CD-kogumik opereti muusikalistest numbritest ilmus Estonia Talveaias, ütles plaadi koostaja Jüri Kruus. CD-kogumik on pühendusega Gerda Murrele ja Kalju Karaskile.

Kõik algab ja midagi pole lõputa. Kuid enne oli elupaletil tänuaplause. Kas siis Tõnissoni kuues, uhke printsi rüüs, huumoriga loodud vahva sõdur Švejki või sünge Veneetsia maur Othellona. Ja mis kasu sellest oleks, kui kogu maailm loojale sülle kukuks ja hing tühjaks jääks. Kui eel on lõputseen oma rütmidega, elu viimane aasta, viimane kuu, viimane päev ja lõpuks viimane sekund. Kalju Karask suri 11. augustil 2011 aastal. Aga kaks päeva hiljem, 13. augustil lahkus siit ilmast ka „verevend” ja Kalju Karaski sõber Jaanus Orgulas.

Ja iga kord, hui «Bajadeeri” avamäng algas, töötasin endamisi, et olgu see viimane kord! Aga sellest viimasest korrast ei tulnud ju midagi välja.

- KALJU KARASK-

"Selles teatris nägin igasuguseid imelikke asju. Ja esialgu tundus küll, et ei saa mitte tontigi aru, aga sellega harjub ära.

- KALJU KARASK-"

"Ma ei osanud suurt muud öelda, kui et olen Sputniku maalt, millest nad said kohe aru. Sputnik, ah soo, Gorbatsšov!

- KALJU KARASK -"

"Proovis küsis Stratas kohe, et mitu suudlust meil etendusel on? Ütlesin et üks, ja seegi ebalev.

- KALJU KARASK-"

FOTOD: JAAK JÕEKALDA ERAKOGU JA RAHVUSOOPER ESTONIA Imre Kälmani operett „Bajadeer” (1957). Gerda Murre (Odette Darimonde), Kalju Karask (prints Radjami). Imre Kälmani operett „Mariza” (1959). Alfred Mering (Penižek), Linda Sellistemägi (vürstinna Božena Guddenstein), Kalju Karask (krahv Tassilo Endrödy). Anton Spadavecchia ooper „Vahva sõdur Švejk”

(1963). Elsa Maasik (proua Müllerova), Kalju Karask (Švejk). Giacomo Puccini ooper „Boheen” (1963). Theresa Stratas ja Kalju Karask. Giacomo Puccini ooper „Tütarlaps kuldsest läänest” (1963). Tiina Jaaksoo (Minnie), Kalju Karask (Johnson). Giuseppe Verdi ooper „Othello” (1963). Nimirollis Kalju Karask. Jacques Offenbachi operett „Ilus Helena” (1999). Hans Miilberg (Hephaistos), Kalju Karask (Philicome).

MARVI TAGGO